VN2026-013629
Bureau Monumenten en
Archeologie

Gemeente Amsterdam

DB

Voordracht voor DB Stadsdeel Zuid van 10 november 2026

Portefeuille

Agendapunt B2

Tekst van openbare besluiten wordt gepubliceerd

Onderwerp

Starten procedure al dan niet aanwijzen gemeentelijk monument voor het ensemble van het herenhuis met voormalige biljartfabriek aan de Stadhouderskade 127 en de bijbehorende werkplaats/loods aan Hemonylaan 8A.

Het dagelijks bestuur Stadsdeel Zuid besluit

1. Kennis te nemen van de aanvraag van het Cuypersgenootschap (d.d. 10 november 2025) tot het starten van een (spoed)procedure voor de aanwijzing van Stadhouderskade 127 en Hemonylaan 8A als gemeentelijk monument (bijlage 01);
2. Kennis te nemen van de waardestelling opgesteld door Bureau Monumenten en Archeologie (d.d. 26 juni 2026, bijlage 02);
3. Kennis te nemen van het positieve advies van de Commissie Omgevingskwaliteit (subcommissie Aanwijzing Monumenten, d.d. 10 augustus 2026 / 14 september 2026, bijlage 03);
4. In te stemmen met het starten van de procedure al dan niet aanwijzen gemeentelijk monument voor het pand Stadhouderskade 127 en de achtergelegen werkplaats aan Hemonylaan 8A.

Kernboodschap

Het dagelijks bestuur van stadsdeel Zuid besluit de procedure te starten om het ensemble aan de Stadhouderskade 127 en Hemonylaan 8A (de voormalige Koninklijke Billardfabriek Wilhelmina) al dan niet aan te wijzen als gemeentelijk monument.

Bestuurlijke achtergrond

Aanleiding voor dit dossier is het verzoek van de Stichting Cuypersgenootschap (d.d. 10 november 2025) om een aanwijzingsprocedure conform artikel 3 van de Erfgoedverordening te starten. Dit volgde op de plotselinge opheffing in 2025 na ruim 127 jaar van de internationaal befaamde Koninklijke Biljartfabriek Wilhelmina, waardoor verkoop dreigt en ernstige zorgen zijn ontstaan over het behoud van het historische interieur, de winkelpui en de werkplaats.

Bestuurlijke prioriteit

n.v.t.

Wettelijke grondslag

De aanwijzing van een gemeentelijk monument is op basis van Erfgoedverordening Amsterdam, artikel 3, eerste lid, een bevoegdheid van het college van B&W. Deze bevoegdheid is op grond van de Verordening op de stadsdelen en het stadsgebied Amsterdam 2022 gemandateerd aan het dagelijks bestuur.

Het college van B&W heeft de uiteindelijke bevoegdheid. Bij dossiers die politiek gevoelig zijn, haakt het dagelijks bestuur het college tijdig aan, waarna het college de beslisbevoegdheid naar zich toe

kan trekken (evocatierecht). Grootstedelijke dossiers gaan altijd naar het college van B&W, waarbij het dagelijks bestuur van het desbetreffende stadsdeel om een standpunt wordt gevraagd. Vooralsnog start de procedure binnen het mandaat van het dagelijks bestuur.

Onderbouwing besluit

Ad 1. Na de beëindiging van de activiteiten van de Koninklijke Billardfabriek Wilhelmina in 2025 heeft de Stichting Cuypersgenootschap op 10 november 2025 een verzoek ingediend tot aanwijzing als gemeentelijk monument (bijlage 01). Het genootschap wees op de grote zeldzaamheid en gaafheid van het ensemble van werkplaats en toonzaal binnen de 19e-eeuwse stadswand.

Ad 2. Bureau Monumenten en Archeologie (BMA) concludeert in de cultuurhistorische verkenning van 26 juni 2026 (bijlage 02) dat het ensemble over hoge monumentwaarden beschikt. Stedenbouwkundig maakt het voorname herenhuis integraal onderdeel uit van de gesloten, negentiende-eeuwse gevelwand aan de zuidzijde van de Singelgracht, gerealiseerd binnen het Plan Kalff (18751877) tegenover de prestigieuze locatie van het voormalige Paleis voor Volksvlijt. Aan de achterzijde draagt de direct met het perceel verbonden eenlaagse werkplaats met symmetrische puntgevel aan de Hemonylaan 8A nadrukkelijk bij aan de historische leesbaarheid van de straat en de overgang naar de voormalige Zaagmolensloot. Architectonisch en typologisch bezit het complex grote waarde: het hoofdgebouw, in 1882 ontworpen door het bekende bouwersduo H.D. Kramer en J.W. Hartgerink, kent een rijk eclectisch exterieur en behield op de eerste en tweede verdieping uitzonderlijk voorname en recent gerestaureerde negentiende-eeuwse interieurafwerkingen met stucplafonds, schouwen en betimmeringen. In 1910 paste architect Zeeger Gulden het souterrain en de bel-etage aan tot winkel, toonzaal en kantoor met een karakteristieke winkelpui, diep portiek en bewaarde betimmeringen, en realiseerde hij in de achtertuin de ambachtelijke fabriekshal met houten zadeldakconstructie en daklichten. Dit geheel is cultuurhistorisch van grote betekenis als zeldzaam en gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een kleinschalige fabriek temidden van negentiende-eeuwse woonbebouwing, nauw verweven met de geschiedenis van de in 1898 door Izak Barend Salomon opgerichte Koninklijke Billardfabriek Wilhelmina. Daarmee weerspiegelt het ensemble niet alleen de bloei van een toonaangevende, internationaal vermaarde Amsterdamse onderneming, maar vertegenwoordigt het tevens een waardevol onderdeel van het Joods cultureel erfgoed in de stad.

Ad 3. De subcommissie Aanwijzing Monumenten van de COK heeft op 10 augustus 2026 (bekrachtigd 14 september 2026) positief geadviseerd om het complex Stadhouderskade 127 en Hemonylaan 8A aan te wijzen als gemeentelijk monument vanwege de bijzondere architectonische, cultuurhistorische en stedenbouwkundige waarden (bijlage 03).

Ad 4. Het dagelijks bestuur besluit de formele procedure conform de Erfgoedverordening te starten. Hiermee treedt bij de kennisgeving van het besluit de voorbescherming in werking. Belanghebbenden krijgen gedurende 6 weken de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen, waarna een definitief besluit over de aanwijzing zal worden genomen.

Advies en afstemming

Het advies van de Commissie Omgevingskwaliteit (d.d. 10 augustus / 14 september 2026) is bijgevoegd als bijlage 03. Afstemming vindt doorlopend plaats tussen Bureau Monumenten en Archeologie (BMA) en stadsdeel Zuid.

Duurzaamheid

Het besluit helpt bij onze doelen voor duurzaamheid. Het besluit zorgt voor:

- Minder uitstoot van broeikassen (klimaatneutrale stad), de productie van nieuwe bouwmaterialen en de bouw van nieuwe gebouwen zijn zeer energie-intensief en gaan gepaard met aanzienlijke CO_2-uitstoot. Door bestaand erfgoed te behouden, onderhouden en te verduurzamen, wordt deze uitstoot vermeden. Hoewel monumentale panden veelal van nature niet energiezuinig zijn, zijn er veel mogelijkheden om ze te verduurzamen zonder hun erfgoedwaarden te verliezen.
- Verminderen en hergebruik van materialen (circulaire stad), monumenten staan er vaak al honderden jaren. Dit betekent dat er in al die tijd geen sloop en nieuwbouw heeft plaatsgevonden, wat een enorme besparing van grondstoffen en energie oplevert. Door erfgoed te behouden en te hergebruiken, wordt het concept van de circulaire economie in de praktijk gebracht. Er wordt minder afval geproduceerd en de behoefte aan nieuwe grondstoffen wordt verminderd.

Participatie

Na de start van de procedure zullen de belanghebbenden om hun zienswijze worden gevraagd. De zienswijzentermijn is 6 weken (conform de Algemene wet bestuursrecht). De zienswijze(n) worden meegewogen bij het nemen van het uiteindelijke besluit.

Financiële onderbouwing

Het starten van de procedure en het eventueel toekennen van de status van gemeentelijk monument heeft als zodanig geen directe financiële gevolgen voor de gemeentebegroting.

Communicatie

Binnen de gemeente

Opnemen in de te publiceren besluitenlijst

Buiten de gemeente

In overleg met de communicatieadviseur Bureau Monumenten en Archeologie en de woordvoerder van stadsdeel Zuid.

Documenten

Registratienr.	Naam
AD2026-059567	Stadsdeel Zuid Voordracht (pdf)
AD2026-059579	02 BeschrijvingStadhouderskade127_DEF20260626.pdf (pdf)
AD2026-059580	01 Aanvraag Cuypersgenootschap Stadhouderskade 127.pdf (pdf)
AD2026-059581	03 COK_advies Stadhouderskade 127 Hemonylaan 8A.pdf (pdf)
AD2026-059582	04 Contour Stadhouderskade127_20261005.pdf (pdf)
AD2026-059583	05 Verzoekomzienswijze_Stadhouderskade127.docx (msw12)

Uitslag

A Akkoord